

Ils quatter cumpogns celestials

(suenter Thomas Wuerttemberger)

Ils quatter cumpogns celestials sesevan trists en l'ustaria e laschavan pender lur chaus. Els avevan survegnì lur attests da lavur dals umans e duevan ussa vegnir davant Dieu ed al rapportar. El vuleva savair, co ch'ìls umans pensavan da ses servients. Ussa sesevan els tar in magiel vin e lamentavan. "Jau hai fallà", ha suspirà la primavaira. "E jau m'aveva dà ina tala fadia. Jau aveva rasà il tschiel blau sur la cuntrada e mess nivlettas alvas suten. Jau aveva laschè crescher sems ed ervas. Jau aveva dasdà las fluras sin la prada. Ils pumers aveva jau ornà cun flurs alvas e rosas. Els utschels aveva jau reunì mintga damaun al chant da laud. E tia merda e tes tschuf, char cumpogn enviern", ha el tschegnà a ses cumpogn vi da la maisa, "aveva jau er rumì davent. E tuttina n'èn ins betg stà cuntent cun mai. Ins ha reclamà. Jau vi preleger, tge ch'ins m'han scrit en l'attestat: "Ella ans ha purtà la strucca da fain. Nus èn vegnids maltractads cun allergias da tut gener. Il suleagl era u betg chaud avunda u memia chaud. Ella ha engulà tut nossas forzas. Nus eran be pli stracs, fiacs, stanchels ed exausts. Bliers èn stads malsauns. Nus essan cuntents, cur ch'ella è davent ed ans allegrain a la stad."

La stad ha prendì anc in sierv or da ses magiel, e lura ha ella cumenzà: "Propi, els s'avevan allegrads da mai. E natiralmain aveva jau udì ils plants sur da tai, chara primavaira." Ella è sa sgobada enavant per dar dapli pais a sia vusch. "Jau m'aveva dà gronda fadia. A las nivlas aveva jau permess da vegnir pir il suentermezdi per laschar plover. Cun quai n'èran quellas natiralmain betg perencletgas ed han fatg canera cun tuns e chametgs e da las giadas schizunt cun daratgas. Ma jau n'hai betg midà l'idea, perquai che jau hai vulì ch'ìls umans possian giudair la pli gronda part dals dis. Jau als hai envidads da vegnir als lais, als flums ed a la mar e da sa divertir en l'aua frestga. Els duevan giudair lur spaisas sut mes infinit tetg blau, e la saira e la notg duevan els far lur festas illuminadas da stailas e glina. Als abitants dal sid hai jau dà cun la chalur er l'occasiun da far bella vita e da betg stuair lavurar. La creschientscha da la fritga che ti chara primavaira avevas gia cumenzà hai jau cuntinuà e preparà per tai, cumpogn atun. Els avieuls hai jau incumbensà da ramassar diligentamain, per ch'ì dettia blier mel. Las colurs en il iert da Dieu hai jau anc intensivà. L'erva ch'ìls purs dovran per lur muvel hai laschar setgentar e l'ha midà en fain. Jau hai laschè crescher la lavandra e las rosas e blieras ervinas da buna odor. Els umans ma duevan er renconuscher tras lur nas. La bliera pumaraida, las apricosas, ils persics, las melonas e la verdura multifara na vi jau gnanc menziunar en detagl.

Quai hai jau fatg gugent. Surtut als vendiders da glatsch hai jau procurà grondas entradas. Ma tut quai n'è betg stà avunda!" Ella ha tragutti, ha rasà or il palpì ed ha prelegì: "La chalur n'era betg per tegnair or. Durant il di era quai impussibel da bandunar la chasa. Ils barcuns stuevan ins tegnair serrads, per che las temperaturas en nossas abitaziuns restian supportablas. Las climatisaziuns en noss bios e supermartgads gievan a tutta forza. Ellas han causà quints autischems per la forza electrica ed ans han fatg malsaun. Ils mustgins, ils avieuls e las vespras eran ina mulesta." Ella ha curt guardà enturn. "Er ils schurnalists èn sa reclamads da mai. Jau ils haja stratg en ina fora naira profunda, or da la quala els s'avessan pudì deliberar mo cun reportaschas exageradas, scandals inventads ed istorgias mez-vairas. Tuts manchentan lur retgs e spetgan cun brama l'atun."

"Spetga be", ha ditg cumpogn atun. El ha mess ses magiel da la vart ed ha spledà ses attest. "Els han propi gè brama da mai. Be dalunga suenter mia entrada en uffizi m'hai jau occupà dal sulegl ed hai diminuì sia forza per la mesadad. Jau hai pensà surtut als viticulturs che han da lavurar tuttadi en lur vignas. Grazia fitg a vus duas cumpognas primavaira e stad! Vus avais propi prestà buna lavur preparatorica. Jau hai laschè far ina bunischma racolta als umans. Jau hai emplenì lur chaminadas cun maila, nuschs, ivas, frosas e zitgas enfin a l'ur. Tar mai hani pudì pressar vin, most e succs da tut gener. Per ils uffants hai jau laschè crudar chastognas giu da las plantas, da las qualas els han pudì zambregiar figuras. A la natira hai jau tratg en vestgadira melna d'aur. Ed ils gauds d'ischi hai jau laschè arder senza fieu. L'art dals filiens, lur raits, hai jau ornà cun mes ruschè. En las ustarias hai jau laschè servir selvaschina e charn da maz per als preparar a tia stagiun, char enviern. Ina part da mes temp appartegneva er a la melanconia, la tristezza ed il cumià, cur che jau hai laschè ir tschajeras sur la terra vi e cur che jau hai admess a las burascas da sautar sur la cultira e tras ils gauds ed a scurlattar l'ultima feglia giu da las plantas. E quai è ussa mes attestat. Giuditgai sez: Burascas e fraidezza ans ha el purtà. Il sulegl ans ha el engulà. El ha purtà bletschira, tuss e dafraid. El ha scursanì noss dis e prolungà las notgs. In nausch cumpogn è quai, ina stagiun snuaivla. Nus spetgain ed ans allegrain da l'enviern cun blera naiv."

Ussa è stà cumpogn enviern vidlonder. El ha bittà ses attestat sin la maisa ed ha squassà il chau: "Jau n'enclegel anc adina betg, tge che jau hai fallà. Ti, ami atun, m'avevas bain ditg, tge ch'els giavischan. E quai als hai jau lura er purtà en surabundanza. Jau aveva la speranza ch'els faschessan uschia puspè la pasch cun nus. Per quai hai vulì ina tscherta

lavor preparatorica. L'emprim hai jau discutà cun il sulegl. Jau hai lura sbassà sias uras da lavor ed al hai dà bler temp liber. La natira hai jau tramess en ina sien profunda. Jau hai laschè vegnir il fraid e la schelira. E finalmain hai jau pachetà or mes regal: naiv e naiv e naiv. Jau hai cuvernà la natira e las citads cun l'alv pli cler e pli splendurant ch'ins po be s'imaginar. Els duajan giugar en la naiv, ir cun ils skis e las schlitras. Jau m'aveva allegrà tant dals pops da naiv cun lur nas da carottas. E la gronda festa da Cristus als voleva jau laschar celebrar en vestgadira alva. Perquai hai jau tramess per ses anniversari anc ina extra purziun da naiv. E jau hai controllà mamez mintga floc, avant che jau al hai permess dad ir la via giu sin terra. Ils pignols ornads splenduravan, in pli magnific e traglischant che l'auter. Ins ha barattà regals senza fin. Avant la festa hai jau laschè ir il San Niclà tras il mund e metter dulutschims en ils chalzers dals uffants. Sin ils martgads han ins maschedà vin cun chanella, oranschas, citronas ed anis che ha fatg plaschair a tut ils visitaders. E la fin da l'onn hai jau celebrà cun festas allegras ed in lieu artificial grondius e cun empermetter che vus trais returnias er puspè. Che tut flureschia puspè e sa sveglia puspè cun colurs frestgas e nova vita. E quai m'han els lura scrit en l'attestat: I na dat nagina stagiun pli sgarschavla. Darar sulegl, be fraid, naiv e belma. Millis han da levar pli baud per arrivar a temp a lur piazza da lavor. Las equipas per rumir la naiv èn occupadas di e notg. La blera sal fa donn a l'ambient. Sin las vias ed en las citads regna il caos absolut. Ils gronds negozis daventan champs da battaglia. Tuts cumbattan, stumplan, smatgan, blastemman e sdiavlan tras ils piertens. Tuts curran en prescha lung las curunas per chattar en l'ultima minuta anc il regal ideal. Adina dapli umans pateschan gist en quel temp da depressiuns e da stancladad. Tar blers sesa ussa la suldina vi da la maisa e sin il cutschi. Ils medis averteschan. Tuts planschan, suspiran e dumondan: Cura mai è quest temp a fin? Be che la primavaira vegniss!"

Cun fatschas tristas van ils quatter cumpogns tar il Segner per al mussar lur attestats. Quel als legia ed as divertescha. El di: "Returnai e lavorai ussa ensemen. Dai als umans quai ch'els giavischan, perquai che la voluntad da l'uman è ses paradis!"

Uschia èn els damai returnads en il mund ed èn sa cussegljads. Els èn vegnids perina da s'inscuntrar durant il temp da lavor da la primavaira, en il mais d'avrigl. Ditg e fatg! Entant ch'ils auters trais cumpogns han guardà tiers a la lavor da la primavaira, han els udì a blastemmar insatgi: "Mo sch'i daventass pli chaud!" Dalunga è cumpogn stad vegnì en funcziun ed ha fatg arder il sulegl. Apaina ch'els avevan accumulà quest

giavisch, han els udì a planscher in auter: "Bler memia chaud per questa stagiun." Dalunga ha gidà cumpogn enviern ed ha sbassà las temperaturas, uschia che tut è schelà. E suenter ha el gist anc tramess ina bischa sur il pajais. "Tge aura da portg", ha in auter clamà en il vent. "Jau hai gist semnà, ed ussa vegn tut a schelar!" Ussa ha il cumpogn atun sa dà fadia. El ha tramess in ferm ventatsch per stgatschar ils nivels da naiv dal cumpogn enviern. El ha laschà chamegiar e tunar ed ha tramess nivels da plievgia per lavar davent la naiv. Suenter è vegnida anc ina malaura setga d'atun per sientar tut. Finalmain ha er il sulegl fatg per cumond ed ha fatg cun ses razs chauds ch'il terratsch vapurescha. Quai n'ha dentant betg fatg dal bain ad ina signura veglia. Ella è sa messa giu ed ha suspirà: Mia circulaziun, mia circulaziun!

Embarassads èn ils quatter cumpogns danovamain sa preschentads davant il char Segner. Els al han raquintà ch'ì na saja er ussa betg reussì ad els da cuntentar ils umans. L'etern ha be ris da cor: "Quai na sun gnanc jau betg bun da far. E jau sun bain il creatur da vus tuts. Ma dai voss attestats, jau las vi stgarpar!"